

علی حسن نژاد محقق فرهنگ بومی و عامه مردم مازندران

عصر نو جشن های کهن

برگزاری جشن های کهن در عصری که گفته می شود بین مردم و فرهنگشان فاصله افتاده به عبارتی در حال ایجاد گسست فرهنگی است، روزنه امیدی را فراهم می کند.

تغییرات زندگی و ابزار و روش ها و درآمد و اقتصاد نشان دهنده به وجود آمدن شیوه و اسلوب جدید و تغییر یافتن اسلوب های قدیمی است. از این منظر نباید چندان نگران از دست دادن شکل آیین ها بود، بلکه باید نگران این موضوع باشیم که اگر کسی به ضرورت و یا نیاز خود شاهد مرگ و از بین رفتن یک آیین باشد باید به جای آن آیین های جدید را جایگزین کند. جشن شالیزار در واقع شادمانی شروع شالیکاری، شخم و... است و البته شخم و کاشت نشا و... در این سال ها رنگ و بوی دیگر گرفته است؛ که این تغییرات، اجتناب ناپذیر است.

جشن های محلی تازه توسط کوشندگان جدید این عرصه، عرضه شده و رنگ بومی گرفته که صدا البته جای خوشحالی است و می تواند به عنوان جشن هایی فراگیر در مازندران مدنظر قرار گیرد. از این منظر جشن و پایکوبی در زمین های شالیزاری با لباس گل آلود و نیز فوتبال در شالیزار که این سال ها در شمال کشور رواج یافته به عنوان جشن های تازه شالیزار، جای خوشحالی دارد.

در هنگام برداشت محصول نیز آیینی اجرا می شود که به آن جشن خرمن گفته می شود که در مناطق مختلف جهان و از جمله در مازندران نیز اجرا می شود که شکر برداشت محصول با ملودی خوانی و خوانش محلی و اجرای رقص محلی همراه است و البته این سال ها سر و شکل تازه پیدا کرده است.

در مازندران از گذشته ترانه و قطعات موسیقایی فراوانی درباره کار شکل گرفته است؛ از جمله آن قطعات مهم آوازهای سنتی همانند «دنباله میش حال»، «کمرسری» و... است که رابطه مستقیم با شغل دامداری، چوپانی و گالشی دارد و نیز در ارتباط پیوسته با رسومی همچون «رج خوانی» و «گلی به گلی خواندن» در هنگام کاشت، داشت و برداشت محصولات کشاورزی دارد که نشان دهنده جشنی کهن در احترام زمین است.

شکل گیری آیین های جشن شالیزار و شکل گیری آیین جشن سلام، جشن خرمن، جشن نشا و جشن درو، و جبین و نیز فوتبال داخل شالیزار و هر عنوانی از این دست، نشان می دهد همگان همچنان نیازمند شادی و آیین جمعی و موسیقی جمعی و در کنار هم بودن جمعی و لذت بردن از کار و درآمد و زندگی هستیم؛ همچنان که نیازمند همراهی و همیاری در کار هستیم؛ سنت کهن «کایری» و شکل های تازه آن در روزگار معاصر هم همین را نشان می دهد.

کایر واژه ای طبری به معنای یاری کننده است، کسی که به کایر فردی می رود در واقع وقت و نیروی خود را صرف کمک می کند. در سنت کایری هیچ دستمزدی دریافت نمی شود و نیروی کار به صورت مساوی بین افراد تقسیم می شود و نوع خاصی از کار تعاونی محسوب می شود. قبل از آنکه کشاورزان کارهای شالیزاری خود را شروع کنند با همدیگر جمع شده (به خصوص زنان کشاورز) و به همدیگر قول می دهند که در کارهای شالیزاری به همدیگر کمک کنند در واقع چند نفر کارهای مربوط به هر قسمت از کاشت شالی را به همدیگر کمک می دهند و وقتی برای یک نفر تمام شد بار دیگر همه به سراغ نفر بعدی می روند.

دوران گذشته کایر موجب دوستی و همبستگی بین اهالی روستا می شد که در این آیین یک نفر صبح زود به عنوان سرکارگر به خانه های روستاییان می رفت و هر یک از اهالی را برای رسم کایر دعوت می کرد. حالا در روزگار مدرن، اگرچه چندان خبری از کایری نیست، اما شکل های دیگری از این سنت، در میان مردم شکل گرفته است.

اجرای ترانه های بومی و قطعات موسیقی فولک هم بخشی از برنامه هاست. معمولاً در پایان برنامه ها در کنار یکی از زمین هایی که برای کشت شالی آماده شده، کشاورزان با تجهیزات کشاورزی مخصوص نشا وارد زمین می شوند و کارهای کشت را آغاز می کنند که این مراسم هم با موسیقی محلی و اجرای ترانه های بومی صورت می گیرد. وقتی آیین نشا انجام شد، برنامه ریزی برای آیین برداشت شالی هم شروع می شود.

● جشن شالیزار؛ جشنواره غذاهای مازنی

جشن شالیزار فرصتی است تا مادران و دختران غذاهای بومی و محلی خود را به نمایش بگذارند. غذاهایی که در این مراسم پخت می شود تماماً از سبزی هایی است که در کنار شالیزار رشد کرده و نیز از گوشت حیواناتی است که خودشان پرورش داده اند. در حاشیه جشن شالیزار، بانوان مازنی هم هنرهای دستی خود را برای فروش و همچنین نمایش به این جشن می آورند.

نه فقط جشن شالیزار، که همه جشن های دیگر در پهنه استان مازندران، جشنواره غذاهای محلی هم هست. مردم مازندران به ویژه در جشن شالیزار، مواد اولیه پخت غذاها را از محصولات محلی خودشان فراهم می کنند. معروف ترین غذای جشن «مالابیج» است که بخش اصلی آن را ماهی تشکیل می دهد؛ نیز «آغوز مسما» که مواد اصلی آن، گردو و انار است؛ «پشت زیک» که شیرینی مخصوص کشاورزهاست که با نیشکر و کنجد درست می شود و «دختردونه» شیرینی خوش طعمی که از دانه های برنجی است که خود کشاورزها کشت کرده اند و «دوبتی» آنتی شامل دوغ و سبزی های محلی و حبوبات بومی منطقه و «کئی پلا» غذایی از آمیخته برنج بومی و کدوی محلی. معمولاً در این جشن از صنایع دستی استفاده می شود که در کارهای شالیزاری از آن ها بهره برده می شود؛ مانند «کیله لاک» به عنوان پیمانه و هر پیمانه آن حدود ۶ کیلو گرم «شالی» یا «جو» و حدود پنج و نیم کیلو گرم «گندم» ظرفیت دارد؛ «دانه پاشم» که به جای سینی برای پاک کردن برنج و حبوبات به کار می رود و نمندو جاجیم و گلیم.

دانه پاشیدن، جزو نمادین جشن شالیکاری است

جشن شالیزار جشنواره خوراکی های محلی هم هست

● کشاورزهای مازنی پس از شخم زمین، خزانه ها را برای نشای برنج ها آماده می کنند

این جشن ها به منظور شکرگزاری از نعمت های خداوند برگزار می شود. بسیاری از بومیان معتقدند این جشن ها موجب افزایش محصول و نیز سختی های کاشت داشت و برداشت را آسان می کند

